

LUẬN ÁN TIẾN SĨ VĂN HÓA HỌC

LÊ CAO THẮNG. *Hoạt động giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên hiện nay (qua khảo sát một số trường đại học ở Hà Nội)*

Chuyên ngành: Văn hóa học

Mã số: 62 31 06 40

Lịch sử dân tộc Việt Nam đã để lại nhiều truyền thống vô cùng quý giá, như yêu nước, đoàn kết cộng đồng, nhân ái, khoan dung, hiếu học “tôn sư trọng đạo”,... và nhiều truyền thống tốt đẹp khác. Những giá trị văn hóa truyền thống đó đã tạo nên bản sắc văn hoá Việt Nam. Nhờ các giá trị văn hóa truyền thống mà dân tộc Việt Nam đã luôn đứng vững và trường tồn trong suốt chiều dài lịch sử.

Tuy nhiên, trong quá trình phát triển của nền kinh tế thị trường đã nảy sinh những ảnh hưởng tiêu cực đến một bộ phận không nhỏ người dân, trong đó có thanh niên sinh viên, làm thay đổi các quan điểm của họ về giá trị truyền thống của dân tộc. Điều đáng lo ngại là sự sa sút về phẩm chất, đạo đức ở một bộ phận sinh viên, thể hiện ở việc chạy theo những giá trị vật chất đơn thuần, có tư tưởng sùng bái nước ngoài, coi thường hoặc lãng quên các giá trị truyền thống của dân tộc. Tác hại của chúng là làm rối loạn kỷ cương gia đình, xã hội, làm gia tăng tệ nạn xã hội và làm biến dạng những nhân cách đang được định hình ở tuổi trẻ. Trước tình hình này, việc giáo dục các giá trị văn hoá truyền thống tốt đẹp của dân tộc cho thanh niên sinh viên cần được đặt ra một cách cấp thiết.

Với mong muốn góp phần làm sáng tỏ hơn những vấn đề lý luận về giá trị, giá trị văn hoá, về bản sắc văn hoá dân tộc, về thực trạng và giải pháp đẩy mạnh các hoạt động giáo dục các giá trị văn hóa truyền thống nhằm hình thành và hoàn thiện phẩm chất, đức tính tốt đẹp cho sinh viên trong bối cảnh đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế hiện nay, NCS. Lê Cao Thắng đã lựa chọn vấn đề “Hoạt động giáo dục giá trị văn hoá truyền thống cho sinh viên hiện nay (qua khảo sát một số trường đại học ở Hà Nội)” làm đề tài nghiên cứu bản luận án của mình.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục các công trình nghiên cứu của tác giả, luận án gồm 3 chương.

Chương 1 làm sáng tỏ *những vấn đề lý luận về giá trị và giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc*.

Giá trị văn hoá là yếu tố cốt lõi của văn hóa, được sáng tạo và kết tinh trong quá trình lịch sử của dân tộc và nhân loại. Giá trị văn hóa là một hệ thống các giá trị có ý nghĩa khách quan được quy định bởi thực tiễn lịch sử, bởi tính thông tin rộng rãi. Khi nói đến các giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc ta là nói đến đặc thù của văn hóa Việt Nam với những bản sắc đậm đà, tốt đẹp đã hình thành và được lưu truyền từ ngày dựng nước cho đến nay.

Xem xét các giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc Việt Nam, tác giả thấy nổi lên 3 đặc điểm cơ bản: Một là, giá trị đạo đức chiếm vị trí nổi bật. Hai là, chủ nghĩa yêu nước được khẳng định là giá trị cốt lõi, giá trị định hướng các giá trị khác. Ba là, những giá trị phổ

biến của con người Việt Nam như tinh thần đoàn kết, ý thức cộng đồng, lòng nhân ái, khoan dung; trọng nghĩa tình đạo lý; đức tính cần cù, sáng tạo trong lao động, tinh thần lạc quan... cũng được đề cập và coi đó là những giá trị văn hoá truyền thống quý báu của dân tộc ta.

Tác giả chỉ rõ, sinh viên là bộ phận ưu tú trong thanh niên. Xét về mặt trình độ học vấn, sinh viên là những người tiêu biểu đang được đầu tư, được giáo dục đào tạo ở bậc cao đẳng, đại học. Sau khi tốt nghiệp họ sẽ trở thành lực lượng lao động trí tuệ chính trong xã hội. Do đó, sinh viên có vị trí và vai trò quan trọng, quyết định sự tiến bộ xã hội và sự nghiệp công nghiệp hoá-hiện đại hoá đất nước. Bởi thế, công tác giáo dục sinh viên nói chung, giáo dục giá trị văn hóa truyền thống nói riêng có một ý nghĩa quan trọng trong nội dung giáo dục và đào tạo ở các trường đại học và cao đẳng hiện nay.

Chương 2 phân tích và làm rõ *thực trạng hoạt động giáo dục các giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên hiện nay*.

Trên cơ sở sử dụng tổng hợp các phương pháp nghiên cứu (phân tích tài liệu, điều tra xã hội học, quan sát, nghiên cứu văn hóa học, so sánh-lịch sử), tác giả tiến hành điều tra, khảo sát tại 05 trường đại học thuộc khối kinh tế, kỹ thuật và 06 trường thuộc khối khoa học xã hội và nhân văn trên địa bàn thành phố Hà Nội trong thời gian từ năm 1998 đến năm 2012. Kết quả nghiên cứu cho thấy:

Thứ nhất, trong thời gian qua, công tác giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên đã được các cấp, các ngành và xã hội quan tâm và đã thu được những thành quả quan trọng.

Thứ hai, trong công tác giảng dạy: 1/ về cơ bản *đội ngũ cán bộ giảng dạy* vững vàng về chuyên môn, có khả năng

đáp ứng được với nhiệm vụ giáo dục sinh viên hiện nay và đảm bảo tính kế tục, ổn định. 2/ *chương trình, nội dung đào tạo*, công tác giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên ở các trường đại học, cao đẳng những năm gần đây đã có bước chuyển biến mới và đạt hiệu quả đáng khích lệ. Các giá trị văn hóa truyền thống được bao chứa trong nhiều môn học. Trong chương trình và kế hoạch dạy học ở một số ngành đã được thiết kế các môn học nhằm bồi dưỡng tinh thần yêu quê hương đất nước, lòng tự hào dân tộc cho sinh viên. 3/ thời gian qua, các trường đại học trên địa bàn Hà Nội đã tích cực tiến hành đổi mới *phương pháp giáo dục* một cách khá hiệu quả, đạt chất lượng cao. Nhiều trường đại học đã từng bước chuyển từ truyền đạt tri thức thụ động “thầy giảng, trò ghi” sang phương pháp giảng dạy tích cực “thầy hướng dẫn học, trò chủ động tư duy”. Đa số giảng viên tăng cường các hình thức đối thoại, phát huy tính độc lập suy nghĩ của sinh viên. Sau mỗi kỳ thi, các trường còn có cơ chế khen thưởng, tuyên dương những sinh viên, tập thể lớp có thành tích cao trong học tập, rèn luyện. Nhờ vậy, đã khuyến khích tinh thần học tập, tạo hứng thú cho sinh viên qua mỗi kỳ thi.

Thứ ba, trong những năm qua, Đoàn Thanh niên, Hội Sinh viên các trường đại học trên địa bàn Hà Nội đã tăng cường giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho thanh niên sinh viên thông qua các hoạt động tuyên truyền, giáo dục, tạo môi trường, hỗ trợ, đồng hành cùng thanh niên sinh viên học tập tốt, rèn luyện tốt và đạt được những chuyển biến tích cực trên tất cả các phương diện: nội dung, biện pháp, hình thức, hiệu quả... đã góp phần quan

trọng trong việc giáo dục, định hướng để đa số thanh niên sinh viên có phẩm chất chính trị, phẩm chất đạo đức tốt, có lối sống lành mạnh; có ý thức học tập và kiến thức tốt... Tuy nhiên, hiệu quả công tác giáo dục, định hướng giá trị của Đoàn, Hội chưa cao. Đoàn, Hội chưa tận dụng hết các cơ hội, chưa phát huy hết sức mạnh của các lực lượng xã hội và các nguồn lực trong công tác giáo dục, định hướng giá trị cho thanh niên sinh viên. Phương thức giáo dục, định hướng giá trị của Đoàn, Hội chậm đổi mới, chưa đáp ứng nhu cầu, tâm lý của thanh niên sinh viên. Hoạt động chăm lo lợi ích cho thanh niên sinh viên còn chưa tương xứng với tiềm năng của tổ chức Đoàn, Hội; việc tổng kết lý luận về công tác giáo dục, định hướng giá trị, về mô hình định hướng giá trị cho thanh niên sinh viên của Đoàn, Hội chưa theo kịp sự vận động, biến đổi không ngừng của xã hội thời kỳ toàn cầu hoá và hội nhập quốc tế.

Thứ tư, nhiều gia đình quan tâm đến giáo dục giá trị văn hóa cho sinh viên thông qua truyền thống văn hoá của gia đình, dòng họ. Bởi lẽ, sự hình thành những giá trị văn hoá của nhân cách con người phải bắt đầu từ tuổi ấu thơ đến lúc trưởng thành. Chính từ những nét đẹp của môi trường văn hoá gia đình đã hình thành những tình cảm yêu thương trong quan hệ gia đình. Bên cạnh việc giáo dục truyền thống văn hoá trong gia đình cho thế hệ trẻ, các gia đình cũng đã quan tâm đến giáo dục truyền thống dân tộc cho con cái mình qua phương tiện nghe nhìn như: các băng nhạc, băng hình, sinh nhật... góp phần quan trọng tác động đến tình cảm, tư tưởng nhằm hình thành và phát triển lối sống lành mạnh, lối sống đẹp cho thế

hệ trẻ. Các gia đình đều mong muốn con em mình phát triển toàn diện về mọi mặt, xứng đáng là con ngoan, trò giỏi và sẽ trở thành những người có ích cho xã hội mai sau.

Tuy nhiên, việc giáo dục giá trị văn hóa truyền thống trong gia đình vẫn còn những hạn chế. Không ít gia đình, do cha mẹ mãi lo kiếm tiền đã thả lỏng con cái, không kiểm soát được dẫn tới tình trạng các em ở độ tuổi trưởng thành, nhất là giai đoạn bước vào môi trường sinh viên có thể tự do tìm những sản phẩm phản văn hoá, xô bồ, thiếu chọn lọc và vô tình đã đánh mất tư cách đạo đức nhân cách của mình. Chính sự buông lỏng, thiếu kiểm soát, thiếu trách nhiệm của một số gia đình đã khiến không ít bạn trẻ xa rời các giá trị văn hóa, đạo đức truyền thống. Quan niệm rằng chỉ cần lo cho con cái ăn học, có đời sống vật chất đầy đủ còn việc giáo dục là do nhà trường và xã hội đã trở nên phổ biến ở không ít các gia đình hiện nay. Đây thực sự là một trở ngại lớn cho công tác giáo dục giá trị văn hóa truyền thống.

Thứ năm, về ý thức, thái độ của sinh viên trong việc kế thừa và phát huy giá trị văn hoá truyền thống của dân tộc, tác giả chỉ ra *những ưu điểm* của sinh viên, đó là: luôn tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, tin tưởng vào sự nghiệp đổi mới đất nước; năng động, sáng tạo, có chí tiến thủ, kiên trì vượt khó, vươn lên trong học tập và cuộc sống; có ý thức giữ gìn và phát huy truyền thống nhân ái, khoan dung của ông cha. Bên cạnh đó, tác giả cũng chỉ rõ *những hạn chế, yếu kém* của sinh viên như: một bộ phận sinh viên thiếu ý thức chính trị, thiếu niềm tin vào lý tưởng của Đảng, thờ ơ với những sự kiện chính trị, xã hội của đất nước và ít quan tâm

đến các hoạt động chung; một bộ phận sinh viên có thái độ và động cơ học tập chưa đúng đắn, chưa tích cực học tập, rèn luyện, ý chí phấn đấu chưa cao; một bộ phận sinh viên có biểu hiện suy thoái tư tưởng, đạo đức và lối sống, xa rời các giá trị đạo đức truyền thống, văn hóa tốt đẹp của dân tộc.

Chỉ rõ các nguyên nhân của những hạn chế đó, tác giả cho rằng, *nguyên nhân khách quan* là do tác động từ những mặt trái của cơ chế thị trường; những thách thức của toàn cầu hoá đến tư tưởng, văn hoá và lối sống của thanh niên sinh viên; và âm mưu thực hiện “diễn biến hoà bình” của chủ nghĩa đế quốc và các thế lực thù địch chống phá CNXH. Còn *nguyên nhân chủ quan* là do: thứ nhất, trong quá trình xây dựng đất nước, Đảng và Nhà nước tập trung sức vào phát triển kinh tế, chưa thật tập trung phát triển văn hoá trên cơ sở kế thừa và phát huy các giá trị truyền thống dân tộc, chưa đặt đúng vị trí và tầm quan trọng của công tác giáo dục truyền thống dân tộc cho thế hệ trẻ nói chung, thanh niên sinh viên nói riêng tương xứng với yêu cầu của sự nghiệp đổi mới; thứ hai, các chủ thể giáo dục chưa đặt hết tâm huyết của mình đối với việc gìn giữ và phát huy các giá trị truyền thống dân tộc trước yêu cầu của sự nghiệp đổi mới. Một số cán bộ ở một số trường đã vi phạm kỷ cương phép nước và truyền thống đạo lý nghề dạy học làm ảnh hưởng đến công tác giáo dục chính trị tư tưởng, giáo dục truyền thống dân tộc cho sinh viên; thứ ba, một số sinh viên có suy nghĩ nông cạn, thái độ tự mãn, ích kỷ, hẹp hòi và ỷ lại vào người khác. Khi gặp khó khăn, thất bại trong cuộc đời, một số tỏ ra bi quan, chán nản và phản ứng lại xã hội bằng

cách quay lưng với tất cả, coi thường các giá trị truyền thống dân tộc. Đó là một thực tế khiến cho công tác giáo dục truyền thống dân tộc trong các trường đại học gặp nhiều khó khăn, trở ngại.

Chương 3 trình bày *phương hướng và một số giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên*.

Để nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên, tác giả cho rằng, khi xây dựng giải pháp cần quán triệt sâu sắc quan điểm, chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước về phát triển giáo dục và giáo dục đại học; kết hợp giữa giáo dục giá trị văn hóa truyền thống với việc giáo dục các giá trị văn hóa hiện đại, tiến bộ cho sinh viên; hình thành các giá trị văn hóa mới cho sinh viên gắn liền với việc đẩy mạnh xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc.

Từ những phân tích ở 2 chương trên, cuối chương 3, tác giả đề xuất *một số giải pháp cơ bản nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên hiện nay*:

- Nâng cao hiệu quả giáo dục của gia đình, nhà trường và xã hội.
- Tiếp tục đổi mới giáo dục đại học.
- Đẩy mạnh xây dựng nếp sống văn hóa cho sinh viên.
- Tổ chức các loại hình hoạt động giáo dục giá trị văn hóa truyền thống cho sinh viên.

Luận án bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Viện, họp tại Viện Nghiên cứu Văn hóa-Nghệ thuật Việt Nam, năm 2013.

DIỆU LINH
giới thiệu